

aux archives du Centre du Folklore sous le No 3168. De cette matière notons les superstitions et les coutumes du culte populaire au village Agriani, p. ex.: le feu conservé dans le foyer de chaque maison pendant les 12 jours qui vont de Noël à l'Épiphanie (25 décembre - 6 janvier), la guérison par des moyens magiques ou par le passage de la personne ou de l'animal malade par un trou, la préparation de gimblettes spéciales le jour de Noël, le jour de l'an et à l'Épiphanie, les rassemblements d'enfants le jour de l'an, les feu du carnaval etc.

Δ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΙΣ ΝΟΜΟΝ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

(24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ - 18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1967)

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΟΥ

Κατὰ τὴν ἀπὸ 24 Αὐγούστου ἕως 18 Σεπτεμβρίου 1967 λαογραφικὴν ἔρευνάν μου εἰς τὸν νομὸν Λασιθίου Κρήτης, εἰσάσθη κατὰ σειράν εἰς τὰ χωρία:

α) Μαρμακέτον ἐπαρχίας Λασιθίου, β) Λιθίνες καὶ Καρύδι ἐπαρχίας Σητείας, καὶ γ) Βρύσες ἐπαρχίας Μιραμβέλλου.

α) Εἰς τὸ Μαρμακέτον, ἐπὶ τοῦ ὄρεοπέδιου τοῦ Λασιθίου¹, ἐκίνηματογραφήθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς συγκομιδῆς τῶν γεωμήλων (εἰκ. 1), τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ κύριον εἰσόδημα τῶν κατοίκων, καὶ ὁ ἄλωνισμὸς τῶν ρεβιθιδῶν (εἰκ. 2).

β) Εἰς Λιθίνες², ἔνθα καὶ παρέμεινα ἐπὶ τὸν περισσότερον χρόνον, ἠρεύνησα θέματα κυρίως τοῦ γεωργικοῦ βίου καὶ τῆς λαϊκῆς λατρείας.

¹ Δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθμ. 56427/26.7.67 ἐντολῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

² Τὸ ὄρεοπέδιον Λασιθίου (ὕψομ. 817 - 850) ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Δίκτης εἰς ἑκτασιν 12 περίπου χιλιομ. μήκους καὶ 6 χιλ. πλάτους. Ἡ ἄρδευσις τοῦ ἐδάφους, τὸ ὅποιον εἶναι γονιμώτατον, ἐπιτυγχάνεται διὰ χιλιάδων φρεάτων, ἡ δ' ἄντλησις τοῦ ὕδατος δι' ἀνεμομύλων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων σήμερον φθάνει τὰς 11.000. (Βλ. καὶ Στ. Σπανάκη, Ἡ Κρήτη... Ἡράκλειον 1964, σ. 241 - 42. Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ μύλοι τοῦ Λασιθίου. Κρητ. Ἑστία Α', τευχ. 4 (1949), σ. 25).

³ Τὸ χωρίον θεωρεῖται ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ Λιθίνου, ὁ ὁποῖος φέρεται μεταξὺ τῶν 12 ἀρχοντοπούλων, τὰ ὅποια κατῆλθον εἰς Κρήτην ἐκ Βυζαντίου τὸ 1182 ἐπὶ Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ. (Βλ. Μ. Καπατότη, Σητεία. Τοπωνύμια. Μύσων Α' (1932), σ. 198, ἀρ. 31, Ἑμμ. Ἀγγελάκη, Σητειακά, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1935, σ. 85 - 86).

γ) Εἰς Καρύδι¹ ἡ ἔρευνα περιστράφη κυρίως εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς λαϊκῆς κατοικίας.

δ) Τέλος εἰς Βρύσες κατέγραψα εἰδήσεις περὶ λαϊκῆς λατρείας, δεισιδαιμονίας, μαγείας καὶ γεωργίας.

Εἰς τοὺς ὡς ἄνω συνοικισμούς, Λιθίνες, Καρύδι καὶ Βρύσες, ἐπραγματοποίησα προσέτι 116 ἡχογραφήσεις ᾠμάτων καὶ ἄλλης λαογραφικῆς ὕλης, πρὸς δὲ ἐκινή-

Εἰκ. 1. Συγκομιδὴ γεωμύλων εἰς τὸ βοσπεδῖον Λασιθίου.

ματογράφησα κα τὰ ἐξῆς θέματα: 1) Εἰς Λιθίνες: *Παλαιὸν ἀδρόμυλον* (ὕδρόμυλον), ἥτοι τὸ ἐξωτερικόν, τὸ ἐσωτερικόν ὡς καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. 2) Εἰς Καρύδι: α) *Παλαιὰν οἰκίαν* (καμαρόσπιτο), καὶ β) *περισχοινισμόν ἐκκλησίας*, εἰς ἐκτέλεσιν σχετικοῦ «τάματος». Συνεκέντρωσα δ' ἔτι δι' ἀγορᾶς ἡ δωρεῶν 32 ἀντικείμενα πρὸς πλουτισμὸν τῆς μουσειακῆς συλλογῆς τοῦ Κέντρου Λαογραφίας.

Ἡ καταγραφεῖσα λαογραφικὴ ὕλη, εἰς χειρόγραφον ἐκ σελ. 580, σχήμ. 8ου, κατετέθη ὑπ' ἀρ. εἰσαγωγῆς 3205. Εἰς τὸ χφ. τοῦτο περιέχονται πλὴν τῶν εἰδήσεων περὶ ὕλικου, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, τὰ κείμενα τῶν ἡχογραφηθέντων ᾠμάτων, περιγραφὴ τῶν γενομένων κινηματογραφήσεων, φωτογραφία καὶ σχεδιαγράμματα².

¹ Περὶ τοῦ ὀνόματος βλ. εἰς Μύσωνα, ἔνθ' ἀν., ἀρ. 12. Τὸ χωρίον (κάτοικοι 310, ἀπογρ. 1951) εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ἀσβεστολιθικῆς, παντελῶς ἀγόνου, ἐκτάσεως, κεῖται δὲ ἐπὶ ὕψομ. 750.

² Αἱ κινηματογραφήσεις εἰσήχθησαν εἰς τὸ σχετικὸν βιβλίον ὑπὸ τοὺς ἀριθμ. 54-58, αἱ ἡχογραφήσεις μελωδιῶν καὶ ᾠμάτων ἀπὸ τοῦ ἀρ. 14840-14940, ἡ δὲ ἡχογραφηθεῖσα λαογραφικὴ ὕλη ἀπὸ τοῦ ἀρ. 460-473.

Σημειούμεν κατωτέρω παρατηρήσεις τινάς ἐπὶ τῆς συλλεχθείσης ὕλης: Αἱ πλεῖσται τῶν περισυλλεχθεισῶν παραδόσεων ἀναφέρονται εἰς Ἁγίους καὶ Ἐκκλησίας.

Οὕτω διὰ παλαιὰν καὶ θαυματουργὸν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας (τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου) εἰς Λιθίνες, γνωστὴν εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Σητείας ὡς

Εἰκ. 2. Ἀλωνισμὸς ρεβυθῶν εἰς τὸ ὄροπέδιον Λασιθίου.

Παναγία ἡ Λιθινιώτισσα, ἀφηγοῦνται ὅτι «τὴνε κτίσανε μὲ νηστεία, μόνο ψωμί κ' ἐλίε. Μετά, στοῦ τέλος, ποὺ τὴνε ποκτίσανε, βάλανε οἱ μαστόροι στοὺν τοίχο καὶ χτίσανε τὰ πιατάκια ποὺ τρώγανε μέσα. Δὲν τ' ἀγγίζουμε» (χφ., σ. 10). Κατὰ πρόληψιν εὐρέως διαδεδομένην «ἀπαγορεύεται νὰ περάσωμε ἀπ' ὄξω ψάργια καὶ κρέατα, οὔτε νεκρὸ νὰ δοῦμε καὶ νὰ περάσωμε μέσα. Ἀλλοίμονός του ποὺ θὰ περάσῃ» (αὐτόθι). Εἰς πολλὰς παραδόσεις λέγεται περὶ τιμωρίας ἀσεβῶν, οἵτινες δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀπαγορεύσεις ἢ ἄλλως πως ἠσέβησαν πρὸς τὴν Θεοτόκον ἢ πρὸς ἄλλους Ἁγίους¹.

Ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξιν δαιμονικῶν ὄντων, Νεραΐδων, Ἀνασκελάδων, Γελλοῦδων, Τελωνίων κ.ἄ., συντηρεῖται ζωηρὰ μὲ πλῆθος σχετικῶν παραδόσεων ἢ καὶ τοπωνυμίων, ὡς π.χ. 'ς τσ' Ἀνεράϊδες (Λιθίνες, χφ. σ. 14).

¹ Βλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Δημῶδεις παραδόσεις ἐκ τῶν περιφερειῶν Σητείας καὶ Μεραμβέλλου. Κρητ. Πρωτοχρ. 1964, σ. 113-115. Βλ. καὶ Ἀ. Χατζηγάκη, Ἐκκλησιεῖς Κρήτης. Παραδόσεις. Ρέθυμνο 1954, σ. 169, ἀρ. 171. Περὶ τῆς ἐπικολλήσεως πινακίων ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῶν ναῶν βλ. εἰς Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ, τ. Δ' (1951), σ. 268-69.

Εἰς Βρύσες κατὰ τὴν Πρωτοχρονιὰν «τὸ πρῶτ' βγαίνει στὸ δρόμο ἓνας ἀπὸ τὸ σπίτι, ὃ πιὸ χειρικάρης (τυχερός), παίρνει μιὰ πέτρα, μπαίνει μέσα στὸ σπίτι, κάθεται ἀπάνω καὶ λέει :

Κλοὺ - κλοὺ στ' ἀρνίθια μας·
καλοχρονιά στὸ σπίτι μας·
μπέ - μπέ στὰ πρόβατά μας·
τὴν ὑγείᾳ ντωσ τὰ παιδιὰ μας,
ψωμί στὴν κοφινίδα μας,
παράδες στὸ σακκούλι μας.
Καὶ τοῦ χρόνου νὰ εἴμαστε εὐτυχισμένοι
καὶ χαρούμενοι καὶ καλοκαρδισμένοι.

Τὸ λέει τρεῖς φορές. Τὴν πέτρα τὴν ἀφήνει σ' ἓνα ρούκουνα (γωνίαν) τοῦ σπιτιοῦ μέχρι τὸν ἄλλο χρόνο καὶ μετὰ τήνε βγαίνει. Παίρνουνε καὶ μιὰ ἀσκελετούρα (σκίλλην) καὶ τήνε πετοῦνε μέσα στὸ σπίτι γιὰ καλοχρονιά. "Ὅπως σκελλώνει αὐτή, νὰ σκελλώνη καὶ τὸ σπίτι». (Χφ., σ. 268, 280).

Ἡ ἡμέρα αὕτη εἰς Καρύδι καλεῖται ἡμέρα τῶν καλῶν χειρῶν ἐκ τοῦ ἔθιμου τῆς προσφορᾶς δώρων, τὰ ὅποια ὀνομάζονται «καλὰς χέρες». Κατ' αὐτὴν φέρουν εἰς τὰς οἰκίας «ἀμίλητο νερὸ» καὶ ἀποφασίζουν νὰ δανείσουν ὅ,τιδήποτε (χφ., σ. 165).

Εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον «οἱ παλαιοὶ ψήνανε τῶν Φωτῶ τὰ λεγόμενα παλλη-
κάργια. Ψήνανε φακή, κουνκιά, σιτάρι, ἀπ' ὅλα τὰ σπέρματα τῇ γῆς βράζανε,
ἀπὸ ἥκει ὁ γεωργὸς στὸ σπίτι ντου μέσα, καὶ τὰ δίδανε στὰ βούγια καὶ τὰ τρώ-
γανε, γιὰτὶ λέγανε πὸς κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἐμιλούσανε κι αὐτὰ μεταξὺ ντωσ σὰν
τὸν ἄνθρωπο... Ρίχνουμε κι ἀπὸ πάνω στὸ δῶμα καὶ λέμε :

Φᾶτε, πουλάκια, ἀσκορδαλλοί,
μὴ φᾶτε τὴ σπορά μου». (Χφ., σ. 164, 223).

Τὸ αὐτὸ ἔθιμον συνηθίζεται καὶ εἰς Βρύσες¹, ὅταν δὲ προσφέρουν «τὰ παλ-
ληκάργια» εἰς τὰ πτηνὰ ἀναφωνοῦν :

Φᾶτε, πουλιά, χορτάσετε
καὶ τοῦ ζενγᾶ σχωρᾶτε (σ. 255).

¹ Τὸ ἔθιμον ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς νήσου. (Βλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Κρητικά ἔθιμα καὶ κάλαντα τῶν Φώτων. Κρητ. Ἑστία, τευχ. 193 - 5 (1969), σ. 129 - 130).

Εἰς Καρύδι «τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη δέρνεις τὰ βούγια μὲ μιὰ δροσερὴ ἀσφεντρολιά¹ καὶ λές :

Μάρτης ἐμπῆκε, βούι μου,
κι ἄλλαξε τὴ ντριχιά σου.
καὶ κάμε πῆγες τὸ λαοδὶ

.

Χτυποῦμε καὶ τὸ ἄνθρωπος νὰ παχύνουνε. Λένε : Νὰ σὲ μαρτιάσω καὶ χτυποῦνε μὲ τὴν ἀσφεντρολιά». (Χφ., σ. 165).

Διὰ τῶν μαστιγώσεων τούτων ἐπιδιώκεται προφανῶς ἡ μετάδοσις τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἐγκλείει ὁ ἀσφόμελλος εἰς τὸ δι' αὐτοῦ τυπτόμενον σῶμα².

Εἰς Λιθίνες «τοῦ προφήτη Ἡλία (20 Ἰουλίου) ὄσες κοπελλιές θένε (θέλουν) νὰ παντρευτοῦνε λένε τὴ γηθείά :

Ἄγιε Ἡλία καὶ προφήτη Ἡσαΐα,
προφήτεψες Χριστὸ καὶ Παγαία³
προφήτεψε κ' ἐμένα τὴ Μοιρά μου
καὶ πές της νὰ μὴν ἀρῇ νὰ ῥθῇ.

5 Ἀνὲ πάρω ἐκείνα ποὺ ἀγαπᾷ,
νὰ δῶ ὄρη καὶ βουνα
καὶ συνάμενα νερά.
Κι ἀνὲ δὲ τότε πάσω
νὰ δῶ ἐκκλησιά λειτρουμένη

10 ἢ γυναικα ἀγαστρωμένη.

Τρεῖς φορές θὰ τὸ πῆς καὶ ἀπόκειας θὰ πᾶς νὰ κοιμηθῇς». (Χφ., σ. 57).

Διαφόρους μαντικὰς ἐνεργείας ἔχομεν καὶ κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Κληδόνου τὴν 23^{ην} Ἰουνίου⁴ (Χφ., σ. 105, 107 κ. ἀ.).

Εἰς Καρύδι μαντεύονται καὶ ἐκ τῆς κοντάλας τοῦ ὄζου, ἥτοι τῆς ὠμοπλάτης τοῦ ζῴου⁵.

¹ ἀσφόμελλον (Εὐαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολὴ εἰς τὴν δημόδη ὁρολογίαν τῶν φυτῶν, Ἀθήναι 1969, σ. 62, ἐν λ.). Βλ. περὶ τοῦ ἐθίμου καὶ εἰς Κατσιδωνί Σητείας : Κωνστ. Σπυριδάκη, Ἐθιμα λαϊκῆς λατρείας καὶ δοξασίαι ἐκ Κατσιδονίου Σητείας. Ἐπ. Ἐτ. Κρητ. Σπουδ., Γ' (1940), σ. 419.

² Περὶ βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Ὠκυτόκια. Λαογραφία Σ' (1918), σ. 330.

³ Βλ. Μ. Λιουδάκη, Λατρεία στὴν Ἀνατολικὴ Κρήτη. Ἐπετ. Ἐταιρ. Κρητ. Σπουδ. Α' (1938), σ. 488-89. Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀπτομένων πυρῶν βλ. αὐτόθι, σ. 489-90.

⁴ Περὶ τοῦ τρόπου τούτου τῆς μαντικῆς βλ. εἰς τὴν μελέτην Γ. Ἀ. Μέγα, Βιβλίον Ὠμοπλατοσκοπίας. Λαογραφία Θ' (1926), σ. 3-51.

Τὸ ἔθος τοῦ περισχοινισμοῦ ἐκκλησίας ἀπαντᾷ εὐρύτατα διαδεδομένον. Οὕτως εἰς Λιθίνες περιβάλλεται διὰ κηρωμένου νήματος ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς 8ης Σεπτεμβρίου καὶ ὁσάκις λοιμικὴ νόσος ἀπειλῇ τὸ χωρίον (χφ., σ. 104), εἰς δὲ τὸ Καρύδι ὁ περισχοινισμὸς ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ συνήθη τάματα εἰς Ἄγιον.

Παλαιότερον ὁ περισχοινισμός, κοινῶς ἐν Κρήτῃ «τὸ κερόδεμα», ἐγίνετο διὰ νήματος «ἀπὸ λινάρι μονημερὶς» (χφ., σ. 212).

Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ περισχοινισμοῦ διασώζει, ὥς γνωστόν, ἀρχαίαν παράδοσιν¹.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθίμων ἀναφέρομεν τοὺς ἀγερούς τῶν παιδιῶν κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου καὶ τὴν Μ. Παρασκευὴν (χφ., σ. 212) καὶ τὸ κάψιμον τοῦ Ἰούδα κατὰ τὸ Μ. Σάββατον, μετὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» (σ. 122, 276).

Ἐκ τῶν δεισιδαιμόνων συνηθειῶν σημειοῦμεν τὰς ἐπομένας: «Τὰ κοπέλλια, ἀπὸν δὲ τῷσε στεργιῶνε τῷ μαννάδω, τὰ βάζουνε στὸ φοῦρνο. Τὸ πρῶτο παιδὶ ζῇ, τ' ἄλλα ὅμως ποθαίνουνε καὶ λένε πὼς τὸ πρῶτο κοπέλλι ἔχει ἀδερφοδιώχτη καὶ διώχγει τ' ἄλλα καὶ τὸ βάζουνε στὸ φοῦρνο. Τὸ ἀρμηνεύουνε ὅμως νὰ μὴ φωνάξῃ τὴ μάνα γῆ τὸν πατέρα ντὸν ἄμα τὸν βάλουνε φωτιά, γιὰτὶ θὰ ποθάνουκε. Τὸ κοπέλλι πρέπει νὰ πῇ τρεῖς φορές «ἀγατὸ τ' ἀδρόφια μου» καὶ μετὰ τὸ πιάσουνε. Κάνουνε καὶ μονομερὶτικο ποσωναμίσσιν γιὰ νὰ στεργίσωσι τὸ κοπέλλι». Ἄμα πάλι τὸ κοπέλλι ἀργῇ νὰ προπατῆξῃ, τότεσσας τὸ βάζουνε στὸ κοφίνι, τὸ γυρίζουνε στὸ χωργιὸ καὶ τοῦ δίδουνε διακονίαν καὶ αὐτὰ τὰ τρώει καὶ προπατεῖ» (χφ., σ. 80-81, Λιθίνες).

Διὰ τὰς Μοίρας ὑπάρχει ἡ δοξασία ὅτι «ἡ μάνα γεννᾷ καὶ ἡ Μοῖρα μοιράζει. Ἦπεσε τὸ παιδὶ χάμαι (ἐγεννήθη) εἶναι καὶ μὲ τὸ τυχερό ντον, ἔχει γραφῇ ἡ τύχη ντον»· εἰς δὲ τὸ Καρύδι πιστεύεται περὶ καθορισμοῦ τῆς μοίρας εἰς ἕκαστον ἀναλόγως πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του (χφ. σ. 118, 188):

Τρίτῃ γεννᾶται ὁ φρόνιμος
Τετάρτῃ ὁ ἀντρεωμένος,
Πέφτῃ τὸ κακορρίζικο
καὶ Παρασκῇ τὸ ξένο.
Σάββατο τὸ πολύξερο
καὶ Κυριακῇ τὸ πλοῦσο.

Ἀλληλοβοήθεια μεταξὺ τῶν χωρικῶν ἐκδηλοῦται κυρίως κατὰ τὸ φύτευμα ἀμπέλων: «Ἔρχονται οἱ καερετιλήδες καὶ βοηθοῦνε» (σ. 78, Λιθίνες).

¹ Βλ. Γ. Ἀ. Μέγα, Παραδόσεις περὶ ἀσθενειῶν. Λαογρ. Ζ' (1923), σ. 492.

² Περβλ. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 497 κ. ἐξ.

Τὴν σειρὰν ἀρδεύσεως ἐκ τοῦ κοινοτικοῦ ὕδατος καθορίζει ὁ *νερολόγος*, τοῦ ὁποίου ἡ θητεία διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἕως τοῦ Ὀκτωβρίου.

Τὰ δένδρα, τῶν ὁποίων ἔχει τις τὴν κυριότητα καὶ εὐρίσκονται εἰς ξένον ἀγρὸν, καλοῦνται *σηκωματάρικα*, εἶναι δὲ κυρίως ἐλαιόδενδρα· *σηκωματάρικες*

Εἰκ. 3. Λύρα με γερακοκούδονα καὶ νταούκι. (Λιθίνες Σητείας)

ἐλιές. Τὰ δένδρα αὐτὰ ἐδίδοντο παλαιότερον, ὡς *μπατίκια*, δηλαδή ὡς δωρεὰ πάππου πρὸς νεογέννητον ἐγγονόν. Τοιαῦτα δωρεὰ ἐγένοντο καὶ πρὸς ναοὺς ἢ μονάς.

Ἡ δίοδος διὰ μέσου ἀλλοτρίου κτήματος πρὸς τοὺς ἰδίους ἀγροὺς ὀνομάζεται *ἐμπασά* (χφ., σ. 76-80, Λιθίνες).

Περὶ τῆς λαϊκῆς οἰκίας παρατηροῦμεν ὅτι καὶ εἰς τὰς ἐρευννηθείσας περιοχάς, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Κρήτῃ, ἐπιχωριάζει ὁ τύπος τοῦ *καμαρόσπιτου* μὲ στέγην ἐπίπεδον, τὸ *δῶμα*.

Εἰς Καρύδι ἐκινήματογραφήθη, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, τοιοῦτον *καμαρόσπιτον*, ἀπετυπώθησαν δ' ἡ κάτοιψις καὶ δύο τομαὶ αὐτοῦ.

Βασικὸν μουσικὸν ὄργανον ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἡ τρίχορδος λύρα, ἐνίοτε μὲ *γερακοκούδονα*¹ εἰς τὸ δοξάρι. Εὐρίσκονται ἐπίσης εἰς χρῆσιν τὸ νταούκι (εἰκ. 3), τὸ λαγοῦτο, τὸ βιολί, ὡς καὶ διάφοροι αὐλοὶ ἐκ καλάμων. Παλαιότερον ἡ *ἄσκομαντούρα*² (ἄσκαυλος), ἣτις σήμερον σχεδὸν ἔχει ἐξαφανισθῇ, ἀπετέλει δημοφιλέστατον μουσικὸν ὄργανον, ἰδίᾳ διὰ τοὺς ποιμένας.

¹ Τὰ γερακοκούδονα εἶναι μικροὶ χαλκοὶ κωδωνίσκοι, τοὺς ὁποίους ἐξαρτοῦν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ δοξαρίου τῆς λύρας. Βλ. Γ. Κουρμούλη, Κρητικὰ ἀνάλεκτα. Ἑπ. Ἑτ. Κρητ. Σπουδ. Α' (1938), σ. 207.

² Βλ. Δ. Περιστέρη, Ὁ ἄσκαυλος (τσαμούνα) εἰς τὴν νησιωτικὴν Ἑλλάδα. Ἑπετ. Λαογρ. Ἀρχ. 13/14 (1960-61), σ. 52 κ. ἐξ.

Τὸ παλαιὸν γυναικεῖον ἔνδυμα ἔχει καὶ ἐνταῦθα ἐξαφανισθῇ πρὸ πολλοῦ, τὸ δ' ἀνδρικόν, οἱ βράκες, φέρεται ἀκόμη ὑπὸ ἐλαχίστων γερόντων.

Γενικῶς παρατηροῦμεν ὅτι ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς εἰς τὰς ἐρευνηθείσας περιοχὰς εὐρίσκεται ἐν πολλοῖς εἰς ταχεῖαν ὑποχώρησιν, ὑπάρχουν ὅμως ἔτι εὐκαιρίαι πρὸς διάσωσιν στοιχείων τούτου, εἴτε διὰ καταγραφῆς εἴτε δι' ἡχογραφῆσεων καὶ κινηματογραφῆσεων.

R É S U M É

Rapport sur les recherches folkloriques dans le département de Lassithi, Crète (24 août - 18 septembre 1967)

par Georges Ékaterinidis

L'auteur expose les résultats de la mission folklorique qu'il a effectuée dans le département de Lassithi (Crète) du 24 août au 18 septembre 1967. L'enquête a été menée dans les villages Marmakéto (canton de Lassithi), Lithines et Karydi (canton de Sibia) et Vrysses (canton de Mirambello). La matière folklorique recueillie au cours de cette mission constitue un manuscrit de 580 pages (N° 3205 des Archives du Centre du Folklore). L'auteur a procédé aussi à l'enregistrement de 116 mélodies et a réuni 32 objets populaires à l'intention du musée du Centre du Folklore. Enfin, il a filmé sur pellicule de 16 mm les sujets suivants :

- 1) recolte de pommes de terre à Marmakéto.
- 2) battage de pois-chiches à Marmakéto.
- 3) un vieux moulin à eau et son fonctionnement à Lithines.
- 4) une vieille maison à Karydi.
- 5) la coutume d'entourer une église avec des cordes à Karydi (culte populaire).

La matière folklorique notée dans le manuscrit concerne quelques légendes (p. ex. celle de l'église de Notre-Dame à Lithines), des coutumes de culte populaire observées le jour de l'an, à la fête de l'Épiphanie (6 janvier), le 1 mars, à Pâques (la mise au feu du Juda), des actes divinatoires des jeunes filles le jour de la fête du prophète Élie. Enfin, des informations sur le droit populaire, les instruments de musique, locaux etc.